

SKIEN KOMMUNE

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner

2023-2025

Innhold

Innledning.....	2
Forankring i nasjonale og lokale føringer	2
Hva er vold i nære relasjoner?.....	3
Former for vold	3
Fysisk vold.....	3
Psykisk vold.....	3
Ekstrem og negativ sosial kontroll/æresrelatert vold	4
Omsorgssvikt.....	4
Seksuell vold og overgrep.....	4
Rusrelatert vold.....	4
Partnervold	5
Kjønnslemlestelse.....	5
Tvangsekteskap og barneekteskap.....	5
Vold mot eldre.....	5
Vold mot personer med nedsatt funksjonsevne.....	5
Symptomer.....	6
Konsekvenser av vold i nære relasjoner	6
Når har du plikt til å handle?	7
Avvergingsplikt.....	7
Meldeplikt	7
Taushetsplikt.....	7
Håndtering av mistanke om vold i nære relasjoner	7
Tiltak	8
Kontaktinformasjon - offentlige og frivillige organisasjoner	9

Innledning

Vold i nære relasjoner kan føre til alvorlige fysiske, psykiske og sosiale problemer for de involverte. All bruk av vold er i strid med norsk lov og krenker grunnleggende menneskerettigheter.

Målet med denne handlingsplanen er at alle som lever med vold i nære relasjoner skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse.

Handlingsplanen definerer hva vold i nære relasjoner er og når man har plikt til å handle ved bekymring. I tillegg skisserer planen ulike forebyggende tiltak som skal gjennomføres i kommunen.

Kommunale tjenester skal med utgangspunkt i handlingsplanen utvikle rutiner for hvordan vold i nære relasjoner skal håndteres på en måte som sikrer nødvendig hjelp og beskyttelse.

Målgruppa for handlingsplanen er alle ansatte i Skien Kommune som i sitt virke kan møte volds- og overgrepsutsatte.

Forankring i nasjonale og lokale føringer

Flere lovverk og statlige dokumenter har betydning for kommunens arbeid mot vold i nære relasjoner. De statlige føringene pålegger kommunen plikter og gir innbyggerne rettigheter. Dette kommer blant annet til uttrykk i:

- Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3 a
- Barnevernsloven §§ 1-1 og 15-1
- [Frihet fra vold](#) – Regjeringens handlingsplan
- [Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#) - Kunnskapsdepartementets handlingsplan

Skien kommune har en overordnet plan for sin virksomhet. I Kommuneplanens samfunnsdel er «Inkluderende kommune» et av satsningsområdene. Slik beskrives satsningsområdet:

- Den inkluderende kommunen er et godt sted å leve for alle
- Den inkluderende kommunen er en by med gode og varme fellesskap, en by der folk har god helse og riktig utdanning, har arbeid og der det er godt å bli gammel
- Den inkluderende kommunen gir en trygg oppvekst, skaper mening, mestring og tilhørighet og fremmer deltakelse og livskvalitet

Planen beskriver to strategier som skal gjennomføres alt vi gjør - «Samarbeid» og «Innovasjon». Disse skal prege underliggende planer, strategier og handlingsplaner i kommunen og er dermed også førende for Handlingsplan mot vold i nære relasjoner. For denne planen er følgende underpunkter til strategiene aktuelle:

- Samarbeid
 - Samordning av tjenester og sømløse overganger
- Innovasjon
 - Kultur/tenkemåte
 - Tjenesteutvikling

Hva er vold i nære relasjoner?

Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner - [Frihet fra vold](#) beskriver vold i nære relasjoner på denne måten:

Vold i nære relasjoner er ikke bare fysisk vold, men også psykiske, seksuelle og økonomiske overgrep mot en person voldsutøverens har en nær relasjon til. Det kan være vold fra nåværende eller tidligere partner, inkludert kjæreste, samboer og ektefelle. Det kan også være vold mot andre i nær relasjon, både barn, unge, voksne og eldre. Vold mot familiens kjæledyr kan også være en del av voldsbildet. Ofte har volden en digital dimensjon. I ytterste konsekvens tar vold i nære relasjoner liv.

Alle kan bli utsatt for vold. Likevel er det noen grupper som kan være særlig sårbare. Det gjelder for eksempel personer som er underlegne i et makt- og styrkeforhold, personer med nedsatt funksjonsevne, barn, eldre, personer med utfordringer knyttet til rus og/eller psykiatri, nasjonale minoriteter og urfolk.

Små barn har et stort behov for omsorg og er avhengig av voksne som tar vare på dem. Barn og ungdom har ikke samme vurderingsevne som voksne, og kan lettere bli lokket inn i situasjoner som de er for unge til å forstå konsekvensene av, eller gi samtykke til.

Personer med funksjonsnedsettelse kan også være avhengige av andre som tar vare på dem. Fysiske og psykiske funksjonsnedsettelse kan gjøre det vanskeligere å forsvare seg mot vold og overgrep.

Vold mot eldre viser seg å være et stort, men skjult problem. Det er skambelagt og mange eldre tror at de selv har skylden for krenkelsen. De søker sjeldent råd. Mange har få relasjoner og vegrer seg for å anmelde personer som står dem nær, siden de ofte har et avhengighetsforhold til dem.

Både personer med alvorlige utfordringer knyttet til rusmisbruk og personer med alvorlig psykiske lidelser kan være sårbare av flere årsaker. Utfordringene kan både knytte seg til livsførsel og hvilke miljø de lever i, og i hvilken grad de er i stand til å ivareta seg selv.

Vold i nære relasjoner kan utøves både i private hjem og på institusjoner.

Former for vold

Fysisk vold

Fysisk vold innebærer at en person påfører andre smerte, kroppslig skade eller sykdom. Fysisk vold er alle former for fysisk handling som skader eller kontrollerer et annet menneske. Det kan for eksempel være slag, spark, bitt, kvelertak eller ørefik. Fysisk avstraffelse brukt for å disiplinere og oppdra barn defineres også som fysisk vold.

Psykisk vold

Psykisk vold er all bruk av ord, stemme, handling, eller mangel på handling som kontrollerer, skader, eller krenker en annen person psykisk. Psykisk vold kan ødelegge for, eller forhindre utvikling av et positivt selvbilde. Det kan komme til uttrykk i form av trusler, nedsettende utsagn, sårende kritikk, gjentatte forhør og ignorering. Det er svært vanskelig å oppdage denne formen for mishandling siden dette i seg selv ikke setter fysiske spor.

Det er også psykisk vold når noen er vitne til vold i sine nære relasjoner, for eksempel barn som opplever vold mellom foreldrene.

Ekstrem og negativ sosial kontroll/æresrelatert vold

Ekstrem og negativ sosial kontroll innebærer å begrense friheten til et annet menneske. Både barn og voksne kan oppleve at en som står dem nær har ekstrem kontroll over dem. Negativ sosial kontroll er ulike former for systematisk oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer.

Eksempler på dette kan være nedverdigelser, trusler, vold, isolering, utfrysning, ekstrem sosial kontroll, økonomisk kontroll, kontroll over kommunikasjon/digitale flater og bevegelse, uforholdsmessig sanksjoner, tvangsekteskap og drap. Kunnskapsdepartementet har utarbeidet en handlingsplan om dette temaet - [Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#).

Æresrelatert vold har som mål å forhindre tap av ære eller gjenopprette tapt ære og blir ofte utøvet av flere enn en person. Både kvinner og menn kan bli utsatt. Æresrelatert vold kan forekomme i alle kulturer, men er mer utbredt der hensynet til familien står over hensynet til individet. Æresrelatert vold kan innebære tvangsekteskap, ekstrem og negativ sosial kontroll, fysisk- og psykisk vold, nedverdigelser, trusler, utstøtelse og drap.

Omsorgssvikt

Omsorgssvikt overfor barn er når omsorgspersoner ikke gir barna den trygghet og omsorg de har behov for. Omsorgssvikt kan være fysisk og psykisk vold, at barns skolegang og opplæring ikke følges opp tilstrekkelig og manglende kontakt med helsetjenesten når barnet trenger medisinsk hjelp. Omsorgssvikt er også å ikke prioritere barnets mest grunnleggende behov fremfor egne behov.

Eldre og personer med funksjonsnedsettelse som har behov for omsorg kan også være utsatt for omsorgssvikt.

Seksuell vold og overgrep

Den seksuelle lavalderen i Norge er 16 år. All form for seksuell aktivitet rettet mot barn under 16 år anses som overgrep. Barn er for unge til å forstå og kan ikke gi samtykke til seksuell aktivitet.

De fleste overgrep skjer i barnets nære omgivelser og av en person barnet har et tillitsforhold til.

Seksuell vold og overgrep mot voksne er når noen mot sin vilje blir påført eller tvunget til å utføre seksuelle handlinger. Seksuell vold kan også skje i parforhold. Seksuell vold og overgrep innebærer med andre ord å lure eller påtvinge et annet menneske seksuell aktivitet som det ikke ønsker, eller er utviklingsmessig i stand til å gi sitt samtykke til.

Incest er seksuelle handlinger mellom søsken eller nære slektninger i nedadgående linje.

Seksuell vold og overgrep kan foregå fysisk og via digitale medier. Sosiale medier kan utnyttes for å begå seksuelle overgrep.

Rusrelatert vold

Ruspåvirkede personer er mer tilbøyelige til å utøve vold og har større risiko for å bli utsatt for vold.

En familiesituasjon der en eller flere har problemer med rus, øker risikoen for utrygghet, sosial isolasjon, ulike former for krenkelser, overgrep og omsorgssvikt for alle i nære relasjoner.

Partnervold

Partnervold er vold mellom ektefeller, samboere eller kjærester. Volden kan være både fysisk, psykisk, seksuell og materiell. Det kan også være økonomisk kontroll, kontroll over kommunikasjon/digitale flater og bevegelse. Med materiell vold menes vold som går ut over gjenstander. Begge kjønn kan rammes og begge kan være utøvere av volden.

Kjønnslemlestelse

Kjønnslemlestelse kjennetegnes ved alle typer inngrep der ytre kvinnelige kjønnsorgan påføres varige forandringer eller skader, og der inngrepet foretas av andre grunner enn medisinske. Kjønnslemlestelse kan ha store helsemessige konsekvenser, både akutt og ved utvikling av kroniske underlivsplager.

Begrepet kjønnslemlestelse kan oppfattes ulikt, og i dialog ved en bekymring er det ofte mer naturlig å omtale inngrepet som «omskjæring». «Omskjæring» av kvinner er ulovlig.

Kommunens ansatte bør være særlig oppmerksom på opplysninger om at en jente skal på en forestående utenlandsreise eller ferie til familiens hjemland, der det er tradisjon for kjønnslemlestelse. Det samme gjelder foreldres holdning til kjønnslemlestelse.

Tvangsekteskap og barneekteskap

Tvangsekteskap forstås som ekteskapsinngåelse der en eller begge ektefellene ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press. Les mer om dette i Kunnskapsdepartementets handlingsplan - [Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#).

Ekteskap med barn under 18 år er ulovlig. Et barneekteskap er ekteskap mellom to barn, eller mellom en voksen og et barn.

Vold mot eldre

Vold mot eldre kan skje både i private hjem og på institusjoner. Overgrepene kan ha ulike former, men de er ofte av psykisk, fysisk, økonomisk eller seksuell karakter. Det er opprettet en nasjonal kontakttelefon for eldre som er utsatt for vold, de har egen nettside - [Vern for eldre](#). Hit kan både eldre selv, samt andre som har mistanke om eller erfarer at eldre personer er utsatt for overgrep ta kontakt.

Vold mot personer med nedsatt funksjonsevne

Kunnskapen om vold mot personer med nedsatt funksjonsevne er begrenset, men eksisterende kunnskap tyder likevel på at personer med nedsatt funksjonsevne i større grad enn befolkningen generelt utsettes for vold, trusler og seksuelle overgrep.

I følge regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner viser norsk og internasjonal forskning at kvinner med funksjonsnedsettelse utsettes for de samme formene for vold som kvinner generelt; fysisk, psykisk, seksuell og økonomisk vold. Det ser imidlertid ut til at frekvensen er høyere og overgrepene grovere enn for kvinner generelt.

Enkelte personer med nedsatt funksjonsevne har behov for offentlige tjenester, assistanse og pleie i hverdagen. Dette kan innebære avhengighetsrelasjoner, maktforskjeller og dermed også økt sårbarhet.

Symptomer

Det finnes en rekke ulike symptomer og tegn på at noen blir utsatt for vold i nære relasjoner. Alle disse tegnene kan også skyldes andre forhold, og det er derfor vanskelig å gi en avgrenset oppramsing av hvilke tegn en skal se etter. Voldsutsatte kan vise vage symptomer på det de er utsatt for. Tegn på overgrep kan forveksles med andre livssituasjoner, men det er viktig å være oppmerksom på uforklarlige skader og at symptomene kan være diffuse.

Det kan være særlig vanskelig å avdekke vold og overgrep mot barn og personer med nedsatt funksjonsevne. De kan ha større vanskeligheter med å uttrykke det de blir utsatt for.

Det kan også være vanskelig å avdekke vold og overgrep mot eldre fordi de er mer isolerte og lite synlige for resten av samfunnet. Normale aldersforandringer kan skjule eller forveksles med skader som skyldes vold. Den eldre er ofte lojal mot overgriper, og kan ha ønske om å beskytte vedkommende.

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet har laget en oversikt over tegn på at noen er utsatt for vold og overgrep - [Tegn og symptomer](#).

Konsekvenser av vold i nære relasjoner

Det å bli utsatt for vold i nære relasjoner regnes som et alvorlig samfunnsproblem. Volden kan ha større konsekvenser enn den umiddelbare skaden den forårsaker. Det er klare sammenhenger mellom vold i nære relasjoner og fysisk og psykisk uhelse.

Både handlingenes grovhet og varighet har betydning for hvordan og hvor sterkt volden preger den utsatte. Omfanget av skadene påvirkes blant annet av nærheten til voldsutøveren, hvor grov volden er, hvor ofte den forekommer, tidligere opplevelser, og om det finnes andre som kan beskytte eller støtte den utsatte.

Vold i nære relasjoner kan ha store økonomiske konsekvenser for den som utsettes for volden. Langtidssykemelding er ti ganger vanligere blant de som utsettes for vold i hjemmet enn de som utsettes for annen type vold. I noen tilfeller kan også hensynet til å beskytte familiemedlemmer mot vold og overgrep gjøre det vanskelig å delta i arbeidslivet.

Vold i nære relasjoner påvirker barns oppvekstvilkår. Dette gjelder både når barnet selv blir utsatt for vold og for barn som er vitne til vold. Vold kan i tillegg få konsekvenser for barnets nevrologiske, kognitive og emosjonelle utvikling og psykiske helse.

Ofte vil en voldsutsatt omsorgsperson ikke være i stand til å yte tilstrekkelig omsorg for barn. Barn kan i slike tilfeller påta seg roller hvor de overtar oppgaver og funksjoner som er knyttet til foreldreansvar fordi oppfølgingen fra omsorgspersoner er mangelfull.

Noen personer kan mangle mulighet til å se og forstå at de selv er utsatt for overgrep. Det kan handle om at en ikke innser egen situasjon eller bagatelliserer på grunn av andre forhold, som for eksempel økonomisk avhengighet. Å ikke forstå at man er overgrepsutsatt eller ikke klarer å formidle hva en har vært utsatt for, kan ha langvarige konsekvenser for eierskapet til egen kropp, tanker, følelser og identitet.

Når har du plikt til å handle?

Avvergingsplikt

Straffeloven § 196 pålegger alle en plikt til å avverge visse alvorlige straffbare handlinger. Det gjelder blant annet grov frihetsberøvelse, grov kroppsskade, drap, vold i nære relasjoner, voldtekt, incest, hensette noen i hjelpeløs tilstand m.m. Den mest aktuelle måten å oppfylle avvergingsplikten er gjennom anmeldelse til politiet. Avvergingsplikten i straffeloven går foran eventuell lovpålagt taushetsplikt.

Meldeplikt

Barnevernloven § 13-2 pålegger enhver som utfører tjenester eller arbeid for et forvaltningsorgan å melde fra til barneverntjenesten. Meldeplikt til barnevernet inntreffer når du har grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller er utsatt for andre former for omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Meldeplikten er et selvstendig og personlig ansvar. Offentlige ansatte har et juridisk ansvar for å melde ifra, for privatpersoner er ansvaret av moralsk karakter.

Taushetsplikt

Forvaltningsloven § 13 pålegger enhver som utfører tjenester eller arbeid for et forvaltningsorgan taushetsplikt. De ansatte i kommunen arbeider innenfor ulike tjenesteområder. De ulike tjenestene har ulike egne regelverk om taushetsplikt. Likevel skal ikke taushetsplikten være til hinder for avvergingsplikten eller meldeplikten til barnevernet.

Håndtering av mistanke om vold i nære relasjoner

Den enkelte kommunale tjeneste skal utarbeide rutiner for hvordan man skal handle ved mistanke om vold i nære relasjoner. Dette inngår i tjenestenes beredskap og internkontroll. Rutinene gjøres tilgjengelig for de ansatte i kommunens overordnede internkontrollsystem.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utviklet verktøyet TryggEst. Verktøyet skal bidra til å forhindre, avdekke og håndtere vold og overgrep mot voksne som i liten eller ingen grad er i stand til å beskytte seg selv.

Selv om Skien kommune ikke er en TryggEst-kommune er det mulig å benytte veilederen og annet materiell på nettsiden - [TryggEst](#). Her får man blant annet forslag til hva som kan gjøres i en akutt situasjon, hva som kan gjøres for å hindre nye overgrep og hvordan følge opp den utsatte.

Tiltak

Kurs om vold og seksuelle overgrep mot barn

Ansatte i kommunale og private barnehager og skoler, skal ha tilbud om opplæring gjennom samarbeid med SMISO og Stine Sofies stiftelse.

Ansvar: Kommunalsjef for Oppvekst

Forebyggende hjemmebesøk i kommunen

Ansatte i hjemmetjenestene drar på - [Forebyggende hjemmebesøk](#) til eldre. Tiltaket kan bidra til å oppfylle kommunens ansvar for det forebyggende helse- og omsorgsarbeidet rettet mot eldre.

Ansvar: Kommunalsjef Helse og Velferd

Temamøte Bystyret - etter hvert kommunevalg

Informasjon om vold i nære relasjoner: omfang, rutiner og utfordringer.

Ansvar: Kommunalsjef Oppvekst og Kommunalsjef Helse og Velferd

Introduksjonskurs for nyansatte

Alle aktuelle nyansatte i kommunen skal ha vold i nære relasjoner som tema på opplæring.

Ansvar: Kommunalsjef Oppvekst og Kommunalsjef Helse og Velferd

Ressursgruppe mot kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og ekstrem kontroll

- Veilede og informere kommunens ansatte
- Bistå i aktuelle saker
- Sørge for at informasjon om ekstrem kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap inngår i introduksjonsprogrammet for flyktninger og innvandrere

Ansvar: Kommunalsjef Oppvekst og Kommunalsjef Helse og Velferd

Årlig rapportering til politiske utvalg og Bystyret

Indikatorer for rapportering:

- Antall registrerte saker på vold i nære relasjoner i Forebyggende helse
- Antall meldinger til barneverntjenesten om vold i nære relasjoner
- Antall anmeldte forhold til politiet om vold i nære relasjoner i Skien kommune
- Antall registrerte saker om seksuelle overgrep i Skien kommune hos Overgrepsmottaket
- Belegg på krisesenteret for innbyggere fra Skien kommune
- Antall Forebyggende hjemmebesøk hos eldre
- Antall gjennomførte kurs om vold og seksuelle overgrep mot barn, i barnehager og skoler

Aktuelle enheter må sikre nødvendige rapporteringsrutiner

Ansvar: Kommunalsjef for Oppvekst og Kommunalsjef for Helse og Velferd

Kontaktinformasjon - offentlige og frivillige organisasjoner

Enhet	Mailadresse / nettsted	Telefon
Barneverntjenesten	skien.postmottak@skien.kommune.no / http://www.skien.kommune.no/	Tlf.: 94 86 96 06
Barnevernvakta i Grenland, kveld, natt og helg	skien.postmottak@skien.kommune.no / http://www.skien.kommune.no/	Tlf.: 90 05 33 04
Politiet	post.sor-ost@politiet.no	Tlf.: 02800/112
Alternativ til vold - ATV	https://atv-stiftelsen.no/	Tlf: 35 55 98 00
Forebyggende helsetjeneste	skien.postmottak@skien.kommune.no / http://www.skien.kommune.no/	Tlf.: 35 58 15 18 / 35 58 15 22
Grenland Familiekontor	post.grenlandfk@bufetat.no / https://familieliv.no/	Tlf: 35 50 58 70
Legevakt/Overgrepsmottak	skien.postmottak@skien.kommune.no / http://www.skien.kommune.no/	Tlf.: 116 117
Krisesenteret i Telemark	post@krisesenteretitelemark.no / http://krisesenteretitelemark.no/	Tlf.: 35 50 38 00
SMISO-Telemark, Senter mot incest og seksuelle overgrep i Telemark	post@smisotelemark.no / www.smisotelemark.no	Tlf.: 35 58 88 80
Enhet for psykisk helse og livsmestring	skien.postmottak@skien.kommune.no / http://www.skien.kommune.no/	Tlf.: 35 58 10 00
Enhet for mottak, motivasjon og oppfølging rus	skien.postmottak@skien.kommune.no / http://www.skien.kommune.no/	Tlf.: 35 58 10 00
Norske kvinners sanitetsforening – veiledningssenteret	post.sor-norge@veiledningssenter.no	Tlf: 35 52 77 05
Minoritetsrådgiver i Telemark, IMDI	Marjan.farahmand@vtfk.no	Tlf.: 91 55 26 38
Ressursgruppe mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap	skien.postmottak@skien.kommune.no	Tlf.: 35 58 10 00

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll	Kompetanseteamet@bufdir.no / https://ny.bufdir.no/vold/aresrelatert/kompetanseteamet/	Tlf: 47 80 90 50
Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	Info.tvangsekteskap@redcross.no / https://rodekorstelefonen.no/	Tlf.: 81 55 52 01
Alarmtelefonen for barn og unge	alarm@116111.no / https://www.116111.no/	Tlf.: 116 111
Statens barnehus, Tverrfaglig konsultasjonsteam	barnehusetsandefjord@politiet.no / https://www.statensbarnehus.no/	Tlf.: 02800 / 47 48 99 33
Vern for eldre	https://www.vernforeldre.no/	Tlf.: 80 03 01 96
Konfliktrådet	Post.sorost@konfliktraadet.no	Tlf: 35 11 15 70
Blå kors	info@borgestadklinikken.no	Tlf: 35 90 47 00
Frivillighetsportalen - Oversikt over frivillige organisasjoner	https://www.skien.kommune.no/lag-og-foreninger/	
Redd barna	regionsor@reddbarna.no / https://www.reddbarna.no/regionsor	Tlf.: 22 99 09 00
Vold- og overgrepslinjen	https://www.volinjnen.no/	Tlf.: 11 60 06
Nasjonal veiviser ved vold i nære relasjoner, vold og andre seksuelle overgrep	https://dinutvei.no/	